

84/4УКР/1
+1498

В. ЩУРАТ

СТОРИЧНІ
ПІСНІ

84(ЧУКР)1

Ц. 98

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА

ч. 54

ВАСИЛЬ ЩУРАТ

ІСТОРИЧНІ ПІСНІ

З ПЕРЕДМОВОЮ
М. СТРУТИНСЬКОГО

ПЕРЕВІРЕНО *2000*

~~БІБЛІОТЕКА
ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
№ 16437
М. УЖГОРОД~~

БІБЛІОТЕКА
ЗАКАРПАТСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
№ *8883*
М. УЖГОРОД

ЛЬВІВ 1937

ВИДАВЕЦЬ ІВАН ТИКТОР

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА

Виходить щомісяця в об'ємі 8 аркушів друку.

Досі вийшли такі твори:

1. Гайдамаки т. 1. — вчорашнє.	28. Й. Т. Піддяшецький: Пригода Шума
2. Гайдамаки т. 2. — вчорашнє.	29. Усмійки впор. С. Ю. Пеленський
3. Страшна повість — вчорашнє.	30. Гр. Смольський: Олекса Довбуш
4. В. Радич: Максим Залізняк т. 1.	31. О. П. Вікозерський: Напередодні т.1.
5. В. Радич: Максим Залізняк т. 2.	32. О. П. Вікозерський: Напередодні т.2.
6. Опалас Устина — вчорашнє.	33. В. Ткачук: Сині чіпки
7. О. Туринський: Синь земля т. 1.	34. В. М. Михейв: Мара
8. О. Туринський: Синь земля т. 2.	35. Катря Гривичева: Шестикрилець
9. І. Гер: Під прапором Хмельницького	36. І. Фляпчак: Дмитро Детько
10. І. Журба: Зорі світа вночі, вночі	36. В. Каліна: Куринь смерти У.С.С.
11. М. Голубець: Бурдана до ебда	38. О. Кобляківська: За ситуаціями
12. М. Сміт: Стенові свідання	39. Роман Леонтович: Звенислава
13. Михайла Шугай т. 1. — вчорашнє.	40. Богдан Нижанківський: Рудниця
14. Михайла Шугай т. 2. — вчорашнє.	41. В. Болрянич: Брягавий Шлях
15. В. Буринський: Гремить гонимі.	42. Франц Кокорський: За землю
16. М. Голубець: Різ грома і шлія	43. Галицько-Волинський Літопис т. I.
17. А. Чабовський: За валькою	44. Галицько-Волинський Літопис т. II.
18. І. Бєльський: Скарбачевські воєни	45. Володимир Бірчак: Проти закону
19. М. Голубець: Гей, гайдо село.	46. М. Михайлик: За стрілецьку славу
20. Ю. Фельдман: Вибір турця	47. О. Ржевельца: Вічне полумя
21. Ю. Бєль: Солов'ї в Чистоті	48. В. Грєвська Дюкельський: Ілько Липей
22. Ж. Верн: Завок у Карматях	49. П. Фолько: Від Сурини до Дамаску
23. Ф. Бєльський: Діалог відривіть	50. І. Савченко: Тарас смерті
24. У. Савчук: Моря	51. В. Бєльський: Віфське Яле.
25. І. Савчук: Бєльський діалог т. 1	52. Р. Гусак: Гусакська республіка т. I.
26. І. Савчук: Бєльський діалог т. 2	53. Р. Гусак: Гусакська республіка т. II.
27. Гр. Косина: Течка ніч	54. В. Шурат: Історичні пісні.

ПЕРЕНІСАТА в крад. ЧСР. А встїї 2 Угєрєвнї: мєсячно 0.95 зл., квар-
тально 2.6 зл., вїдїчно 5 зл., рїчно 9.60 зл., в усїх їншїх
крадх мєсячно 7 зл., рїчно згорї 13 зл.

АДРЕСА:

УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА

Львів, вул. Руська 18.

Числовє номеро В.К.О. НАШ ПРАВОР ч. 500,277.
з доповненєм „У. Б.“

Книжки ч. 10, 13, 14. і 21. відзначенї літературними нагородами.

ЧЕРВЕНЬ 1937

Друковано 5.000 примірників

Copyright by Editor
Printed in Poland

Обгортка рисунку Едварда Козака

Друк. Медичкий — Тиктор. Львів, Бляхарська 9.

ВАСИЛЬ ШУРАТ

„Історичні пісні“ — та їхній автор

»Історичні пісні« — такий заголовок шостої з черги збірки поезій Василя Щурата. Появилася вона в 1907. р. накладом Мих. Петрицького і увійшло до неї 15 поезій, що в нашому виданні поміщені в циклі »З давньої доби« (крім »Святої легенди Сходу«).

До написання »Історичних пісень« спонукало В. Щурата ось що. Саме в тому часі даються заримітити в українській літературі впливи т. зв. модерні з її культом песимізму та вибуялого ероїзму. Разом з технічними досягненнями цього напрямку (добірна образівість, ритміка слова, будова вірша) продістаються нездорові настрої.

Міжтим українське суспільство обабіч Збруча стоїть перед великими завданнями. В Галичині широкі народні маси стоять під знаком боротьби за політичні права, на Наддніпрянщині йдуть перші явні спроби організованого життя українства, започатковані після вибуху революції в 1905. р. Очевидно, в такому менті зокрема небезпечні хорі настрої в літературі.

Гаразд розуміє це В. Щурат, визначний дослідник духових надбань нації і один з найкращих у нас мистців слова. В роках 1901—1907. працює він як педагог в гімназії в Бродях і водночас бере там живу участь в громадському житті (найбільш закацапщений повіт!). В міжчасі (в рр. 1903-4) відбуває він наукові студії в Штрасбурзі і у Відні, де має змогу приглянутися ближче німецькому середовищу, а опісля з доручення угорського союму шукає на Волині тлінних останків угорського національного героя Форгача й при цій нагоді має змогу познайомитися з визначними діячами Наддніпрянщини, як Антонович, Житецький, Науменко, Лисенко, Нечуй-Левицький, Самійленко та ін.

Все це складається на те, що автор «Історичних пісень» куди краще розуміє вимоги хвилі, ніж багато його товаришів пера в львівському центрі.

Коли в 1905. р. появилася чудова збірка релігійних лірик Щурата «Із глибини возвах» (молитовник), у львівських літературних колах, де все ще покутувала мода на «раціоналізм у справах віри» (прищеплена на початку 90-тих років мин. віку), привитано її зі здивуванням, а то й насмішками.

Автім обі ці збірки — «Із глибини возвах» та «Історичні пісні» — це величня подія в нашому літературному житті. Поет-громадянин звертає в них увагу на два могутні джерела обнови: Святе Письмо та героїчна історія України.

Мимоходом зазначаємо, що обі ці збірки не

появилися несподівано: «Із глибини возвах» попередила збірка прегарних легенд про чудотворну ікону зарваницької Матері Божої («Зарваниця»), а «Історичні пісні» — «Соті роковини» (прольог, виголошений на святочному вечорі українських товариств у Перемишлі в соті роковини відродження українського народу 8. XII. 1898. р.), «Наше відродження» (драматична дума, написана в 1898. р. для перемиського Українського Дівочого Інституту, яку передруковуємо в нашому виданні) і «На тримбіті» (збірка нових, гірських мотивів про гуцульського ватажка Довбуша, яка появилася друком 1904. р.).

В «Історичних піснях» змальовує нам автор на основі літописів та інших історичних даних низку визначних постатей та картини з історії. Перед нами пересуваються: св. Андрей на київських горах, Святослав Завойовник, митрополит Іларіон, що славить св. Володимира й Ярослава Мудрого, Данило Паломник, Ярослав Осмомисл, Литоній Печерський, Свидригайло, Іван Підкова, отаман Сірко.

Нагадують ці пісні незрівнані історичні лірики Гайне, про які один з критиків сказав, що краще наближають нас до зрозуміння духа даної доби, ніж не раз цілі томи наукових праць.

«Історичні пісні» Щурата захоплюють своїм багатством образowości, ритмічної структури й будови строф та глибиною думки.

І є вони показовою лекцією для тих письменників-сучасників автора, що на минуле України

дивилися через окуляри московських та польських істориків.

Не від речі буде підкреслити знаменитий факт: »Історичні пісні« Щурата появляються на книжковому ринку майже водночас з першою збіркою поезій О. Олеса »З журбою радість обнялась« в Києві і М. Філянського »Лірика« в Москві. В тому часі Леся Українка інтензивно працює над своїми капітальними історичними драматичними поемами. І вкінці: в тому часі появляються »Мойсей« і „Semper tunc“ Франка.

Все це речі, що поруч творів О. Кобилянської і М. Коцюбинського, забезпечують українську читачку публіку того часу перед хорими випарами польської (пшибишевщина!) і російської літератури (арцибашівщина та андреевщина!).

В нашому виданні, крім »Історичних пісень« зі збірки зперед 30-ти років, передруковуємо поезії В. Щурата з років 1914–1917., в яких закріплені настрої і події з перших років світової війни. Все це сьогодні вже теж »історичні пісні«. Розсипані по різних виданнях і річниках »Діла« воєнного часу, появляються вони оце у книжковому виданні вперше.

Для порівняння додасмо декілька перекладів з воєнних поезій німецьких поетів.

*

*

*

Василь Щурат, син народнього вчителя, родився 24. серпня 1871. р. у Вислобоках, біля Ку-

ликова. Малою дитиною втратив батька. Мати вийшла вдруге заміж за Миколу Семкова в Кобиловолоках, б. Тереховлі. В 1878. р. вітчим продас своє господарство в Кобиловолоках і переноситься до Львова, де з часом займає посаду нижчого урядовця при університетській бібліотеці. У Львові кінчає Щурат народню школу оо. Домініканів і вітчим, що гідно заступав йому батька, записує його до академічної гімназії. В гімназії великий вплив на талановитого учня мали професори: Д. Гладилевич, В. Коцовський, П. Скобельський, Ю. Целевич, О. Борковський. Зокрема ж на розвиток його літературних зацікавлень рішачий вплив мало знайомство з І. Франком (познайомився з Франком як учень 4-ої класи гімназії)*).

В 1892. р. здає Щурат матуру й записується на філософський факультет у Відні, де слухає викладів знаменитого В. Ягіча, Пастернака та Іречка. Мешкає початкуючий студент разом з Іваном Франком, який приготується до докторату (у проф. В. Ягіча).

В звязку з покликанням до військової служби у Львові, на 3-тій рік студій записується на львівський університет (по 1½ міс. звільняють його з війська). М. і слухає тут свіжих викладів проф. М. Грушевського. На четвертий рік університетських студій вертається до Відня й предкладає працю про Данила Заточника. На внесок проф.

*) Про першу стрічу з Франком написав В. Щурат прагматичний спомина у „Шляхах“ за 1917 р. (стр. 291—295).

Ягіча, університет дозволив Щуратові складати ригорози перед укінченням 4-го року. Докторат склав зі слявістики у проф. Ягіча та Іречека.

Опісля записується на правничий факультет львівського університету й тут пильно студіює під проводом проф. О. Бальцера, а у вільних хвилинах працює в редакції «Діла».

З початком шкільного року 1897/8 з огляду на матеріальні обставини, обіймає учительську посаду в гімназії в Станиславові. Та вже по місяцеві побуту в Станиславові попадає в конфлікт з інсп. І. Левицьким (ославлений «Янцьо»), дякує за службу й на пропозицію ред. Щепановського обіймає реферат українських справ у демократичному щоденнику «Слово Польске». По році співробітництва в цьому часописі покидає редакційну працю, не погоджуючись на режим нового редактора (Романовича), і обіймає учительську посаду в українській гімназії в Перемишлі. Підчас трилітньої педагогічної діяльності в Перемишлі багато уваги присвячує культурно-науковим справам та Українському Інституту для Дівчат.

Оженившись з донькою місцевого лікаря, О. Кравичівною, здає в 1901. р. учительський іспит на черновецькому університеті (у проф. Смаль-Стоцького й Калужняцького) і дістає сталу учительську посаду в німецькій гімназії в Бродах.

В Бродах продовжує інтензивну наукову й літературну діяльність, а водночас бере живу участь в громадському житті. За його почином

повстас в Бродах касино, філія «Просвіти», бурса для гімназійної молоді. В своїй громадській діяльності спирається на співпраці місцевого пароха, о. А. Долинського, судді І. Герасимовича та студента О. Баріяляка, а в повіті: о. Герасимовича (пароха Лешнева), о. Левицького з Щурович, о. Купчинського з Кадлубиськ, о. Кальби з Соколівки.

За віче в університетській справі, на якому реферус, яке ухвалює однозгідні резолюції (а взяли в цьому вічу участь і москвофіли), Красва Шкільна Рада малоощо не перенесла Щурата в дорозі дисциплінарній.

Та завдяки заходам Ю. Романчука й Ол. Барнінського дістає він саме тоді відпустку на приготування до університетської катедри і виїздить на рік до Штрасбургу, де студіює у професорів Ціглера і Баймера (середньовічну філософію), а відтак на пів року до Відня, де студіює по бібліотеках джерела.

В 1907. р. Кр. Ш. Р. переносить Щурата до Львова (до німецької гімназії). Щойно тоді др. В. Щурат наближується до Наукового Товариства ім. Шевченка і зачинає друкувати свої праці в його виданнях.

В 1921. р. Загальні Збори вибирають його головою Товариства. Ведучи Товариство, водночас виконує обовязки Ректора тайного Українського Університету (в звязку з цим м. і. доводиться йому зазнати благодати вязниці при вул. Баторія).

Після спольщення німецької гімназії др. Щу-

рат уже не вертається на посаду в ній і кілька-надцять літ веде гімназію СС. Василянок.

*

* *

Перша друкована праця В. Щурата — це переклад новели О. Мірбо в «Зорі» з 1889. р. В тому-ж році накладом І. Франка появляється його переклад «Тангайзера» Гайне, а відтак у першому річнику «Народу» дві оригінальні картини етнографічного характеру: «Святий вечір» і «Обжники».

В 1891. р. друкується в літературно-науковій бібліотеці Франка переклад легенди Фльобера про Юліана Милосердного. Того ж року появляється переклад вівісти Крашевського «Уляна».

В 1892. р. на сторінках «Зорі» появилася перша оригінальна поезія Щурата «Ой виберусь я», а також окремим виданням елегія «На смерть Юліана Целевича».

Вже з цих перших письменницьких кроків гімназійного учня бачимо різносторонність зацікавлень В. Щурата. Під цим оглядом нагадує він І. Франка.

Понад 40 літ працює він на полі рідного письменства. Як оригінальний поет, як перекладчик, як дослідник української літератури, історії та культури й як публіцист. Як оригінальний поет

і як перекладчик з чужих мов великі заслуги покладає над розробленням поетичної форми. Всі його оригінальні поезії видержані під ідеологічним оглядом, пронизані глибокою релігійністю.

Як перекладчик присвоює українській літературі «Пісню про Ролянда», «Пісню про Нібелунгів», оди Горація, багато поезій з усіх майже європейських мов, дає знаменитий переклад «Слова про похід Ігоря Святославича» та поем Шевченка, написаних по московськи.

Як учений дає Щурат довгу низку праць на найрізномродніші теми, а всі вони мають завжди актуальний характер. Про що він не писав би, чи це буде «Грунвальдська пісня», чи який інший старий пам'ятник, чи письменник, все вміє др. Щурат сказати про нього щось зовсім нове, зі становища сучасної хвилі. Тому так радо послуговується формою газетної статті чи фейлетону.

Широка читаність і зрозуміння вимог часу роблять його наукові праці цікавою лектурою й для не-спеціалістів.

На жаль, не багато з писань автора «Історичних пісень» сьогодні є в книгарському обігу. З його збірок поезій бібліографічною рідкістю є не тільки перші з них («Lux in tenebris», «Мої листи», «Раз до мене молодість прийшла» і т. д.), а й остання («Вибір пісень», що появилася в 1909. р.). Багато з його оригінальних поезій і багато-багато перекладних не діждалося досі книжкового видання.

Так само велика шкода, що нема досі в книж-

ковому виданні останніх наукових праць і знаменитих публіцистичних статей дра В. Щурата.

М. Струтинський

I
З ДАВНЬОЇ ДОБИ

БОЯН

„Боянъ бо вѣщій, аще комоу хотяше
пѣснь творити, то растѣкашеться мыслию
по древоу, сѣрымъ вѣлкомъ по земли,
шизымъ орломъ подѣ облакъ.“

„Слово о пълку Игоревѣ“

Боян майстер був до пісні!
Боян знав на пісню чари.
Прийде гадка, а він гадку
орлом пустить аж під хмари,
Прийде друга, а він другу
пустить вовком по долині.
Гадка третя в нього скаче
соловейком на калині.
Він згадає давні годи,
свари давньої години
І соколів десять пустить
в луг на стадо лебедине.
А що сокіл до лебеді,
вже вона співає славу
то старому Ярославу,
то хороброму Мстиславу —
тому, що в очах Касогів
заколов Редедю-хана.
Інша лебідь заспіває —
славить Красного Романа.
Не соколів на лебеді
Боян, браття, слав зпід неба:
віщі пальці клав на струни:
грайте, струни, кому треба!

СВ. АНДРЕЙ НА КИЇВСЬКИХ ГОРАХ

„Андрѣю учащю в Синопии, пришедшю ему в Корсунь, увидѣ, яко ис Корьсуня близъ устье Днепръсков; и оттолѣ поиде по Днѣпру, горѣ, и по приключаяю Божію приде и ста подѣ горами на березѣ. И заутра вѣставъ, рече къ сущимъ съ нимъ ученикомъ: „видите горы сия? яко на сихъ горахъ вѣсіяеть благодать Божия, имать и городъ великъ быти, и церкви многы имать Богъ въздвигнути“. И вѣшедъ на горы сия, и благослови я, и постави крестъ, и помолився Богу, и слѣзе съ горы сея, идеже послѣже бысть Кіевъ, и поиде по Днѣпру горѣ.“

Літопис по Іпатському
спискові

Благослоненная давно
цвісти ще мусиш, Україно!
Твоім Дніпром несло судно
святу апостольську дружину.

І київських високих гір
торкнулися святії стопи.
І понеслися з них в простір
слова апостола Синопи:

„Благословлю вас, гори, днесь!
Колись над вами город стане,
що, дивуючи світ увесь,
Господнім воїном воспряне.

„І вас, степи, благословлю!
Колись прославитесь ви людом,
що з трудом вчинить з вас ріллю
і запанує власним трудом.

„І заздрих на чуже добро
внн прожєне, бо буде в силі...”
Амінь! — загомонів Дніпро
и поїс до моря срібні хвилі.

І всів св. Андрей в судно,
що понєсло його й дружину.
Білгословєннєя давно
цвісти щє мусиш, Україно!

СВЯТОСЛАВ

„И рѣша Грьци: — Мы недоужи про-
тивоу вамъ стати, но возми дань на насъ,
и на дружиноу свою, и повѣжьте ны,
колько васъ, да вдамы по числоу на гла-
вы. — Се же рѣша Грьци льстяче подъ
Роусью; соуть бо Греци льстиви и до се-
го дни. И рече имъ Святославъ: — Есть
насъ два десяти тысящъ — и прирече де-
сять тысящъ, бѣ бо Роуси десять тысящъ
только. И пристроиша Грьци сто тысящъ
на Святослава, и не даша дани; и поиде
Святославъ на Греки, и изидоша про-
тивоу Роуси. — И исполчиша ся Роусь, и
бысть сѣча велика, и одолѣ Святославъ,
и бѣжаша Грьци.“

Повість временних літ

А чия ж то слава?
Чи не Святослава?
Від Балкану до Дунаю
залунала слава.
Знявся чорний ворон,
кряче над Босфором:
гей, ти царю цариградський,
буде тобі сором!
Цар скликає раду
на велику зраду:
йдуть послы до Святослава
з міста Цариграду.
„Княже Святославе,
в тебе військо браве!
добуває собі чести,
а князеві слави.
„А наш цар не темний,
шле поклін доземний.
Бачить, що з тобою битись
був би труд даремний.

„Скільки в тебе воїв,
стільки тобі зброї,
стільки тобі, княже, буде
парчі дорогої”

Чує серце княже
хитре діло враже.
Десять тисяч війська має,
двадцять тисяч каже.

Но минає днина —
лихая година!
Зажурилась в Святослава
смілива дружина.

Йде сто тисяч царських
воїнів лицарських;
завмірає серце в грудех
в сміливих, боярських.

Бачить князь тривогу
серед війська свого:
„Браття! хоче хто втікати,
не держу нікого!

„Та втекти нікуди,
Греки стали всюди.
Вражі стріли бють у плечі
ліпше ніж у груди.

„Воля чи неволя —
не втекти нам з поля:
соромом себе покрити —
незавидна доля!

„А коли поляжем
під напором вражим,
то вітчині у спадщині
славу перекажем.

„Радьте-ж між собою,
Я іду до бою...”
А все військо каже: „Княже!
Гинемо з тобою!”

Почалась кривава
З Греками розправа,
Побідою вінчалася
слава Святослава.

СЛОВО ІЛАРЙОНА

Володимирової смерти
близько-пам'ятна річниця!...
Що того з пам'яті не стерти,
ким пам'ять давних діл держиться.

У Десятинній в світлі тоне
воличня княжа домовина,
а Богородиця з ікони
гляди́ть на батька то на сина.

Над батьком тихі сльози ронить,
на сина навиває мрії;
І Ярослав чоло в низ клонить
перед іконою Марії.

Й народ схиливсь як повен колос...
Бо із високого амвона
паде, мов з неба, сильний голос —
могутнє слово Іларйона:

„Хвалять всі землі, всі народи
своїх подвижників від давна...
Хвалім же й ми! У наші годи
Русь теж подвижниками славна.

„Хвалім і ми Володимира,
потомка того Святослава,
якого славить кожна ліба
і кожна пісня нелукава!

„Хвалім діла його юнацькі,
з яких пізнали й на чужині,
що княжив не в землі жебрацькій,
а в руській славній Україні!

„Хвалім, бо потрудивсь над міру,
заставши ниву ще зелену;
хвалім його, бо дав нам віру —
віру в будучність нескінчену.

„Хвалім його, бо на престолі
лишив намісника по собі,
який відчув його всі болі,
всі мрії сховані з ним в гробі!

„Відчув і увінчав наш Київ
вінцем могутнього владика,
і під святий покров Марії
сам передав його на віки.

„Бажав у хвилі урочистій,
щоб з кожним вечером і світом
архангельський привіт Пречистій
був і для Київа привітом.

„Радуйся, — скаже ангел смирний —
обрадованна, Бог з тобою!...
Радуйся, граде благовірний! —
здовж гір покотиться луною.

„Хвала ж їм днесь — отцю і сину!“
Упало голосно з амвона
і аж по нинішню годину
лунає слово Іларіона.

ДАНИЛО МНИХ

„Господине княже! молю ся тебѣ Бога ради и князей дѣльма роускихъ, хотѣль былъ и азъ поставити кандило свое надъ гробомъ господнимъ за вся князя наша и за всю роускую землю, за вся християне роускыя земля.“

„Паломникъ Данила Мниха“

То ж то триумф для хрестоносців був,
 кини Балдвін Єрусалим здобув!
 То ж то пійшла Європою хвала,
 то ж то і мрій на душі навела!
 Свій брав свій меч, а той — свій смертний гріх
 Ішов народ, плыв тисяччю доріг.
 У всіх моток був Господній гріб,
 а влібом — честь, або душевний хліб.
 Тоді, в часах для вітчизни сумних,
 в Єрусалим пішов Данило Мних.
 Ішла з ним лиш про вітчизну жура,
 як чорна тінь, здовж берегів Дніпра.
 Хоч зашумів Єрусалимський рух,
 не відступав Данила вірний друг.
 Святим натхнінням він натхнув черця.
 Чернець вступив до княжого двірця.
 Приймив Данила приязно Балдвін,
 спитав, чого бажати може він.
 „Ласкавий княже! — поклонивсь чернець —
 моїм бажанням вже давно кінець.
 „Іа заспівають тут: Христос воскрес!
 На гріб Господній злине світ з небес.
 „Позволь мені поставити над ним
 своє кандило з маслом дорогим.
 „Нохай засяє у Христових ніг
 за всіх князів, за всіх братів моїх!“

СВЯТА ЛЕГЕНДА СХОДУ

(За Розенгеймом)

Здобули Османи вали Цариграда.
Розкинуті башти в диму і в огнях.
Остання вже впала надія — ограда —
Останній володар у бою поляг.

І в город невірні вломились насильно,
Немов би вломився туди гураган.
Юрбою ватажків окружений щільно
Вступає у город побідний султан.

Кого сліпий меч єще віка не збавив,
Той біг до Софії, шукав тих дверей,
Де, смерти ждучи, ще літургію правив
При вихрі плачів невстрашимий єрей.

Звершилася тайна безкровної жертви.
Священнослужитель во імя Христа
Взиває народ причащатись... Мов мертво
Все втихло; мов стала Софія пуста.

Аж тут подаються всі двері Софії.
Вдираються Турки до храму притьмом
І звірем шаленим їх лють скаженіє,
І кров полилась безпощадно кругом.

Вмить храм обернувся в вертепную яму.
Та в хвилі погрому жінок і дітей,
Немов на сторожі Господнього храму
Стоїть непохитно старенький єрей.

Він, вірою сильний, до неба підносить
І чашу і очі змутнілі від сльоз,
І голосом серця, благаючи, просить,
Щоб чудом засвідчив про себе Христос.

Не дай, — молив — Христе, Твоєму єрею
 У твоїх святині скоритися злим;
 Не дай ворогам посміятись над нею,
 Над Кривію Твою, над Тілом Твоїм".

Не даром молився.. Бо сталося чудо.
 Землі розступилась... Могутня стіна
 А землі піднялася, в очах всього люду
 Єрея з престолом закрила вона.

Вони Цариград гордий... І діти Ісляму
 Паляють там бутно на стид християн.
 Дивно вже святиня Софійського храму
 І мечот обернулась в руках музулман.

І в довгій неволі народня віра
 Нежитно держиться пів тисячки літ,
 Що сповниться гніву Господнього міра...
 Нежитно в це вірить найближчий наш Схід.

Що там за стіною чудесною скритий
 Живе невмірущий Господній єрей;
 Чи сонце, чи місяць спливе на блакити,
 Він молить спасення для своїх людей.

Він молить і вірить, що з тої країни,
 Як з Цариграда приймала закон,
 Господь пошле певне обнову руїни —
 Святої Софії, софійських ікон!

Пошле він вибранців святого Андрея,
 З тих гір над Дніпром, що він їх освятив.
 Злетять вони так, як пташня із вирея
 І буде то хвиля невиданих див.

Від краю Босфора до краю Евксіну
Покотиться громом клич давніх побід,
І знов якийсь Олег, як в давню годину,
Прибе до воріт Цариграда свій щит.

І в час, як на бані святої Софії
Півмісяць Ісляму погасне на все,
На свято-андреївські гори святії
Побідную пісню луна донесе.

Зрадіє на горах святих Первозванний,
Узрівши над морем свої знамена,
І станеться чудо: світ блисне поранний —
В Софії упаде чудесна стіна.

Покажеться в славі престол очам гідним,
Велично засяє зза царських дверей,
І з чашею вийде на стрічу побідним
Століттями вкритий безсмертний єрей.

ЯРОСЛАВ ОСМОМИСЛ

„Галицкий Осмомысле Ярославе! высоко сѣдиши на своемъ златокованнѣмъ столѣ, подѣперъ горы оугорьскыи своими желѣзными полкы, застоупивъ королеви поуть, затворивъ Доунаю ворота, меча бремены чрезъ облакы, соуды ряда до Доуная. Грозы твоя по землямъ текоуть: отворяеши Кыевоу врата, стрѣляеши съ отня злата стола салтаны за землями.“ — Слово о пълку Игоревѣ

У Галичі на золотім престолі
ниязь Ярослав сидів колись високо.
На всіх противників своєї волі
Паркут Підгіря все мав бистре око.

Під Мадяра залізними полками
підпер дрімучі піднебесні гори;
залізнув йому в Дунайськiм гирлі брами,
щоб часом він не розгулявсь на морі.

Щд стріл князя ниць падали султани,
ниша в ростіч дика степова голота.
Чому на знак великої пошани
Київ свої відчинював ворота.

Що, що звело б лиш голову у гору,
він міг змести, як з шат змітають порох.
Гей, гой! Чому-ж то перед ним в ту пору
в скритку ховався найближчий ворог?

Чому не встав так хоробро як нині,
Чому не стряс він шумно булавою?
Що ляг би княжий Галич у руїні,
що спавби він сповитий жидовою!

ДАНИЛО В ЧЕХІЇ

„Герборть же присла Данилови мечь
и покорение своє... Тогда же во Краковѣ
бѣша послы папины, носяще благослове-
ние отъ папы и вѣнецъ и санъ королев-
ства, хотяще видѣти князя Данила.“ —

Волинсько-галицький
літопис

Задержися Ордо,
стримайся Опаво!
Подивись на нашу славу
Чехіє, Мораво!

Стала би Опава,
Одра вже не хоче.
А Чехія і Морава
виплакали очі.

Села невеселі,
городи в руїнах.
Замість варт снуються суми
по самотних стінах.

Ще одна надія:
Гербортова сила.
Та складає вже й сам Герборт
меч у стіп Данила.

Дивується Мадяр,
Німця бє тривога,
Лях у Кракові витає
витязя як бога.

Навіть папа з Риму
шле йому корону,
вчувши, що як бє Данило,
то бє без пардону.

АНТОНІЙ ПЕЧЕРСЬКИЙ

„Господи, да будетъ на мѣстѣ святѣмъ
роса!” — Молитва Антонія Пе-
черського.

Раз була вже роса
на тім місці святім,
де Антоній здвигнув
для Пречистої дім.

Як роса, благодать
з рук Господніх сплила;
був у Києві блиск,
в Україні — хвала.

Бо й молився чернець;
„Не мені, вітчині
пошли, Боже, росу —
урожайні дні!”

Й прихилився Господь
до молитви слуги.
Веселився Дніпро,
гремлячи в береги.

Веселився Дніпро...
Та коли ж то було?
Чи ж на віки над ним
сумом світ затягло?

Чи-ж пропасти росі
на тім місці святім,
де Антоній здвигнув
для Пречистої дім?

ГРУНВАЛЬД

„Prawe skrzydło litewsk'e ruszyło na spotkanie nieprzyjaciela. — — — Głośna w średnowiecznych dziejach „furya teutońska“ spadła nienowstrzymaną burzą na Litwę — — — Wreszcie zachwiała się rozkołatana ściana litewska. — — — Nastąpiła sroga rzeź w uciekających. Niektóre oddziały litewskie tak dziki ogarnął popłoch, iż nie oglądając się poza siebie, miały przez wiele uciekać dni, by dostać się aż do Litwy, rozsiewając tam wieść o przegranej.

Гей ти старесенька,
гей ти густесенька
грунвальдська діброво!
Коб ти проснулася,
коб ти добулася
хоч раз на людськеє слово!

А може й краще так, що ти німа,
бо в нас за слово правди всім тюрма.
А що ж тобі було б?... І не питай!
Мовчи ж, дрімай і вітами хитай.
Коли ж тебе обступлять скука й нудь,
так і тоді собі розумна будь!
Не сповідайся, серце, з тихих дум.
Ти перемінюй їх в зелений шум,
і тим зеленим шумом вже шуми,
як Русь тебе заслонює грудьми
від граду копій, від навали стріл,
від ярости й грози німецьких сил.
Шуми, як Русь видержує їх лють,
як вражі трупи й хоругви пануть,
як руська кров струїться навкруги,
а що-раз кріпше тиснуть вороги.
Шуми, як враз втікає Татарва,

як в розтіч вже пускається й Литва,
я Русь на явну смерть в роспуці йде,
я Півонь даром все підмоги жде.
Як брат волить дивитися на бій,
ніж під топір давати череп свій.
Шуми, як стид вкінці його жене,
як вляже в сніп він те, що другий жне.
Шуми, як внук його — варшавський скальд
співалє гордо пісню про Грунвальд.
А Русь мовчить, бо свідка їй нема,
бо й ти мовчиш, дібровонько німа!
Гей, ти старесенька,
гей, ти густесенька,
грунвальдська діброва!
Коб ти проснулася,
коб ти здобулася
хоч раз на людськеє слово!

СВИДРИГАЙЛО

„Когда пришло въ Вильно извѣстіе о томъ, что поляки измѣною овладѣли Каменцемъ и заняли Подольскую землю, Свидригайло пришель в неописанную ярость, арестоваль короля Ягайла, находившого ся тогда въ Вильнѣ въ мѣстѣ съ его совѣтниками, и отпустиль ихъ только тогда, когда сдѣлани были распоряженія о возвратѣ Подоліи.“ — В. Б. Антоновичъ: Монографіи по исторіи западной и югозападной Россіи. I. Кіевъ, 1885, ст. 235.

У Вильні на замку став ляцький володар.
На славу приймає Ягайла господар;
на славу приймає, а в гордій душі
ворушиться гадка, як в літній тиші
верхівя литовської пущі.

Ворушиться гадка в душі Свидригайла.
Пішов на відвагу, питає в Ягайла:
„Скажіть, пане-брате, чи справді вже ви
не маєте серця для Руси й Литви?
Чужа вам їх воля і доля?“

Здригнувся король. Свидригайло говорить:
„Чи ляцька корона те диво в вас творить,
що збридла вам віра, в якій ви зросли,
і мова, якою на рідній землі
хвалили все Бога, вам бридне?“

Здригнувся король — то синіє, то блідне.
„Хто важиться тут на те слово негідне!“
І слуги його вже мечі піднесли.
Аж в дверях являються княжі послі:
„Ляхи звоювали Поділля!“

Підляка. Свидригайло: „Заждіть пане-брате!
Ваша слава одвіт ваш, не треба й казати!
Ваша і Поділля не вступиться Лях,
Ваша він не вийде на краківський шлях,
останете в мене в арешті!”

ІВАН ПІДКОВА

„Тегі! то был і dzielny kozak Iwan Podkova, rycerska szczera natura, odważna aż do zapamiętałości. Z tą samą odwagą ponіósł też swoją głowę na szafot pod presą stosunków międzynarodowych, a na stanowcze życzenie Turcji.

„Nie obeszło się przytem bez znaków niebieski h. Znany nam już pisarz miejsi Wojciech Ostrosz notuje, że w chwili gdy padała głowa Podkowy, załamał się nagle dach nad przedsiönkiem ratusza i spadł na ziemię, ku wielkiemu przerażeniu zabobonnej gawiedzi”. — Fr. Jaworski: Królowie polscy we Lwowie. Lwów 1906 ст. 49—50

Заграй, музико, різко,
вклонись, Підково, низько!
Не вклонюсь я нікому,
лиш катові одному!

І вклонюсь на шафоті
ще всій львівській голоті:
чи знаєш ти, за що-то
я гину днесь, голото?

Як рідному вітцеві
служив я королеві,
при подиві Варшави
гнав Турчина з Молдави.

За це ж мені парада —
посол із Цариграда;
За це ж мені заплата —
меч краківського ката.

Спасибі, добрий пане!
на більш тебе не стане.
Мені й досить заплати:
плати ж по людськи, кате!

Бо як твій меч схитнеться,
то ратуш іздригнеться
й на вашу зраду впаде, —
Шкода було б паради!...

ПОХІД НА ЖОВТІ ВОДИ

„Respondet Rex“: — — — Quapropter
vīm vī r pellare licet...“ Grondski: Hi-
storia belli cosaco-,olonici.

Вже знявся наш стяг і несеться як страх
новим шляхом свободи.

А з брязку стремен бє голос один:
в похід на Жовті Води!

З нас мирний був люд, що зривався із пут
хіба до свого Бога.

Та бачить сам Бог, що досить нам тривоґ —
тепер панам тривоґа!

На нашій землі ми рабами були,
були волами в плузі;

аж в наших руках плуг розприсся на прах —
тепер кінець нарузі!

Днесь берло чуже ми замінимо вже
своєю булавою.

Хто більше нас всіх натерпівсь від чужих,
той нас веде до бою.

З могильних задум прокидається шум
весняної погоди.

Степ кинувся в рух, бє луною в округ:
в похід на Жовті Води!

Не наш був покіс, що від наших впав кіс,
і днесь не наш він буде.

Та вже у наш світ не внесе єзуїт
безкарних слів облуди.

Не наш був і бір, що ждав наших сокир,
і днесь він панським бором.
Та вже нам жінок, та вже нам дочок
не кине пан у сором.

Як звір наш топір, а коса як оса
як смерть є їх удари.
Коб тільки вогні запалали значні,
а дим заступить хмари.

Вже знявся наш стяг і несеться як страх
новим шляхом свободи.
Брати вже нас ждуть. В дорогу-ж, у путь!
в похід на Жовті Води!

ОТАМАН СІРКО

Таким поглядом сонце нечайно
подивилось на степ України,
як коли б він відкрити мав тайну
споконвіка укривану в тіни.
Лиш коханець, узрівши случайно
чар принадної вроди дівчини,
так глядить, — а ти вгадуєш даром,
чи той погляд є світлом, чи жаром.

Степове головище дрімуче
піднялося могилою в гору,
а відчувши проміння палюче
піднебесного, бистрого зору,
вмить чоло прояснило могуче,
мов забуло на віки в ту пору
свої давні печалі й скорботи,
свої свіжі тривоги й турботи.

Степ ожив, зашумів у три шуми:
в один шум — тупіт коней походних,
в другий шум — говір кримського туми,
в третій шум — гомін воїв голодних.
Степ ожив і отрясся з задуми,
з мертвоти очеретів надводних;
серед ясности сонця яркої
запалав від козацької зброї.

Відпочинок. Розсідлані коні.
З грив утому стрясли, заіржали
і скубуть вже траву на припоні.
З очей світять воєнні запали,
хоч ніхто не боїться погоні.
В долині Чатірдагові скали
сповиваються клубами диму,
щоб не бачити знищення Криму.

Горить Козлів, палає Карасів,
догаряє вже в Бахчисараї.
Над Сивашем — лиш гурт скотопасів,
а хан з мурзами в горах блукає.
Хто завчасу не кинув шаласів,
той пирує в Аллаговім раї,
або в путі з Сіркової волі
дожидає непевної долі.

Пан Сірко — отаман Запорожжа
не бажає вже ворогам кари.
Процвітає як пишная рожа,
виступає як сонце зза хмари.
„Пани-браття! — рече — рука Божа
подала нам воєннії дари.
Спожиткуймо ж ті дари, як знаєм,
стародавнім, козацьким звичаєм”.

Товариство шанує звичаї,
а святить отаманову волю.
Як вороння розпужене в гаї,
розбігається молодь по полю.
Заки пустять добичу на паї,
третину за козацькою долю
дають в Січ до святої Покрови
на іконні й церковні обнови.

І ніхто не остане без дару,
і нікому обиди не буде.
Злата шабля добута з пожару
отаманові в руки за труди.
А що в Козлові взято з базару,
тим поділяться простії люди:
в кармазині, в чоботах з сафяну
гуляй, друже, в неділеньку в рано!

Україно! й тебе не забуто
у козацькому паю. Дивися!
З сімох тисячів рук паде путо...
Вольні птахи до лету знялися...
Вольні птахи!... Давно ж то їм люто
свистів бич татарина: корися!
Днесь до неньки знялися летіти
України зневолені діти.

„Ідіть, — каже Сірко — куди воля,
хто бажає — до нас в Україну,
а хто ні — вертай в кримські роздолля!“
Так на пробу він слово те кинув.
І не думав, щоб вража неволя
могла в світі знайти де людину,
якій так батога було б треба,
як весняному квітові неба.

Гей, ти в серці злеліяна мріє!
ти щось маєш із вдачі гадюки.
Часть Сірковому слову радіє,
часть до нього простерла лиш руки:
„Отамане! нема в нас надії
в Україні прожити без муки.
Ми є туми. В Криму нам родина.
Крим — колиска нам, Крим — домовина.“

Відняло отаманові мову.
Кров закріпла і в серці і в жилах.
Вдерлась туча в зелену діброву.
Смертний жах стрепенувся в могилах.
Сонце в шату вдяглось пурпурову
і на захід несло мов на крилах.
І звалилась на степ суховія —
гей! Сіркова розвіяна мрія.

Та чи може не сон то тривожний,
 а ті туми не соннії мари,
 а їх слово не звук лиш порожній?
 Чи не є то все наслані чари?
 Отаман був усе осторожний.
 „Гаразд, браття! Та заки татари
 вас попросять у себе до столу,
 поживіться ще з нами посполу!”

Перший раз пан Сірко був на стипі.
 Туми липнуть до страви, як мухи,
 або пчоли до квіту на липі.
 Молотільницькі рухи при ціпі
 не такі, як їх жвавії рухи;
 не така голосна є Хортиця,
 як їх мова: що слово — то криця.

Пообідавши, дякують Богу
 і доземним поклоном Сіркові.
 Тільки б рушити в кримську дорогу,
 так Сірко їх спиняє: „Панове!
 ані жаль мені заходу мого,
 ані жаль бісурманської крові,
 що за вас пролилася по полю, —
 лиш скажіть, що вас тягне в неволю!”

Дідуган сивоусий, похилий,
 тремтячи виступає із лави:
 „Отамане, добродію милий!
 те, що скажу, воно й не цікаве.
 Хоч візьми ти і з мене кров вилий —
 всяк повість, що для доброї справи,
 я б тобі не спротививсь ніколи.
 Ціниш волю... І я ріс на волі!

„Та між нами таких є вже мало,
що на волі зросли, в Україні.
Молоде покоління зростало
у татарським ярмі, на чужині.
В ярмі звикло тягти чуже рало.
Йому воля не в гадці вже нині.
Батьки кажуть лиш: жий у спокою,
будуть милости мурз над тобою!

„Вони — туми! Й хиба ж це дивниця,
що їх воля — лиш в прадідній пісні?
Та ж їм радість прояснює лица,
коли осміх з уст мурзи заблисне!
З його ласкою всякий числиться,
а що дасть Україна — незвісне.
У Криму в них худібка, шмат поля...
А яка ж в Україні їм доля?“

Отаман махнув мовчки рукою,
мов сказав би: щаслива ж дорога!
А три тисячі тумів юрбою
іде в Крим, поспішають, як мога.
Він їм світить дорогу луною,
а Сіркові тьмить очі тривога.
Його серце вже близьке одчаю:
що то буде з тобою мій краю!

Яка в тебе будучність, мій краю,
коли зарід рабства в твоїм лоні?
Чи, набравшись рабського звичаю,
твій син стане в твоїй обороні?
Скоріш пекло зблизиться до раю,
а чорт сяде на божому троні,
згасить сонце і місяць і зорі,
і потопить у синьому морі!

Таку думу пустив Сірко в душу.
І не стямивсь, як табор покинув.
Запаливши і води і сушу,
пожар сонця на заході гинув.
А на хмари з рожевого плюшу
з висот ангел непамяти злинув
і забравши Сіркові всю силу,
вів його на високу могилу.

А з могили кинь оком лиш мітко,
чого з неї не видно довкола!
Тут у таборі ходять вже рідко,
мабуть варти снуються зпровола.
А там валка чумацька йде швидко,
мерехтять круторогії чола.
Там рибалка рве водні кришталі.
А там... Боже!.. Не вже ж вони стали!...

Припинились... стоять... щось мов радять...
Степ овіяв їх запахом рідним...
Пригадав їм, кого вони зрадять...
Хтось між ними почувся свобідним...
Якийсь торг з ним ще, видно, провадять...
Стань, Господи, до помочи гідним!
І до неба Сірко простяг руки,
а зпід неба озвалися круки.

Тай закракали ж круки так різно,
що Сірко аж здригнувся в тій хвилі.
Він за тумами гляне — за пізно!
Рве пістолі зза пояса — стрілив...
Залунав же той вистріл так грізно,
впав так нагло з німої могили,
що весь табор зірвався на ноги,
мов на знак військової тривоги.

Сірко в таборі. „Киньте нараду!“
 за проклятими тумами летом!
 А як вихор мете очеретом,
 так змести їх за підлюю зраду!
 Я хвилину спічну під наметом
 і наспію. Нехай про пощаду
 і не думає, хто провиниться!
 Задудніло, мов степ десь валиться.

Не спочинок Сіркові на мислі.
 Нову думу думає невпинно.
 Чи з шабель, що до місяця блисли,
 людська кров не сплине неповинно?
 Над ним круки зловіщі нависли!
 Над нещастям якимсь невідмінно!
 Та кого ж те нещастя зустрине?...
 І зжахнувся герой України.

А там другу витає він думу.
 Не вертати Дніпрові з Лиману.
 Хто став ворогом ганьби і глуму,
 що гнітять Україну кохану,
 йому в серце не брати вже суму,
 хоч би брат сам під меч йому станув.
 Тоді брат йому ворог таксамо.
 Коли йти до мети, то йти прямо!

У цятковані зорями хмари
 вбиривсь місяць — в жалібну кирею,
 як на місці відбутої кари
 став Сірко і заплакав над нею.
 Коли батька положать на мари,
 такий плач не стрясає ріднею,
 як істотою стряс отамана,
 а вся молодь стояла мов пяна.

Каменіло все. Степ під блакитом
нараз видавсь Софійським Собором,
а світ місяця — свіч блідим світом,
а шум вітру — притишеним хором,
що на душу паде оксамітом.
Аж втер сльози Сірко, став на купі,
на нещаснім, оплаканім трупі.

„Простіть, браття, як я вам прощаю
й дожидайтесь тут божого суду!
Ця з вас жертва для рідного краю
і для волі невольного люду.
Тяжкий гріх я на душу приймаю
й за гріх радо каратися буду,
бо як довго раби є в народі,
стати вольним народіві годі!

„Бо рабам, що рабство їм вигідне,
не боротись за волю народа,
Святих жарів їх серце негідне.
В них на думці все власна вигода.
Кожний раб перед боєм вже блідне.
Чи ж не є він як тая колода,
що лягла на шляху до свободи!
Тому смерть вам раби і колоди!”

Поплило отаманове слово
по степу немов срібная хвиля.
Світ зорі блис на сході чудово.
І настала торжественна хвиля.
Ожило кожне серце наново,
отряслось з хвилевого безсилля
тай убралось в ту силу природи,
що є джерелом щастя й свободи.

ПОСІВ

„...Чарнецькій, захвативъ Суботово, приказавъ выбросить на поруганіе кости чловѣка, боровшагося, противъ шляхетскаго своеволія.” — Собраніе сочиненій Н. И. Костомарова, Кн. IV., томи IX—XI. (Богданъ Хмельницькій). Спб. 1904, ст. 637.

Гей посіялось насіння
по широкій Україні,
незвичайне і не просте —
лиш Богдановії кости.

У нещасную годину
пан Чарнецький їх розкинув;
пан Чарнецький їх розсіяв,
вітер по степу розвіяв.

Довго сімя пропадало.
Аж попався степ під рало.
Зашуміло житнім ланом
над гетьманом, над Богданом.

Житнім ланом зашуміло:
гей же женці, гей же сміло!
жваво подзвонить серпами:
дух Богдана вже над вами!

У ВОЛИНСЬКІЙ ТИХІЙ СТОРОНІ

У волинській тихій стороні
в церкві кобза висить на стіні;
сотню літ вже висить сумно,
мов не кобза, але трумно,
де спочили давнії пісні.

Стародавній запорожський лад
дав тим давним пісням дивний склад
і дала їм силу слова
голосна Дніпрова мова;
дивувавсь тим пісням Цариград.

А коли озвалися як грім,
то й Варшава дивувалась їм.
Жовті Води стали в крові
від кривавої їх мови.
що нагнала много жаху всім.

Бо ж і сила в тих пісень була!
Все з завзяттям лицарів росла,
поки славою могила
їх собою не прикрила,
поки кобза в церкву не зайшла.

Нема того, хто б з грудей своїх
кобзі сили уділити міг,
тої сили, що несла на море
тої сили, що борола горе,
що з ярма визволювала всіх.

У волинській тихій стороні
в церкві кобза висить на стіні;
сотню літ вже висить сумно,
мов не кобза, але трумно:
встаньте з трумна давнії пісні!

II
НАШЕ ВІДРОДЖЕННЯ
ДРАМАТИЧНА ДУМА

О С О Б И:

Україна, молода дівчина в народньому одязі з калиновим квітом на голові.

Слава, молода дівчина з ясною зорею на чолі й з лавровим вінцем на голові.

Боян, старий дід з довгим, сивим волоссям, в одязі давнього українського жерця, з лірою в лівій руці.

Геній, ангел, опікунчий дух народа.

Діється на Україні під кінець XVIII. віку.

ПЕРША ПОЯВА

Україна й Слава

Вид українських степів. Ген в глибині людські оселі в руїнах. Декуди згарища тліють ще, прориваючи яркими блискавками темряву ночі, кидаючи вогненні плями на татарські, польські й козацькі могили. Ближче зеленіють дерева. Біля одного дерева сумна дівчина з калиновим квітом на голові — Україна. Вона дивиться на згарища й неначе в сні, заломила руки. З одного боку, зпоміж дерев виступає як весна, гожа дівчина з ясною зорею на чолі й з лавровим вінком на голові, в довгих, поважних світлих шатах — Слава. Вона йде наперед, розглядається довкруги, неначе пізнає давно бачені місця, бачить могили й згарища, зупиняється, а відтак знову дивиться.

Слава

Вже здовж і вшир зійшла я всю країну,
Сліду стопи моєї тут не видно.
Скрізь, де не гляну, скрізь одну руїну
у пільмі бачу. Всеж хіба так швидко
минає тут, як сон минає срібний?
Край мов чужий — а всеж таки подібний
до краю, де на княжому престолі
я Рурика з Нормандії саджала,
де Київ з під Хазарської неволі
визволювала, воїв виряджала
в походи, біла у степах всі орди,
то знов справляла княже військо горде
ген-ген! на чорні Дарданелів води,
Царград корила Олега рукою,
лякала Ігорем його завзятим
і Святославом, щоб нераз без бою
вести домів їх з окупом багатим.
Де ж подвигів тих всіх поділись блиски?

Де слід просвіти, що її з колиски
 я вивела та й нею освітила
 скрань Ярослава? Де є теє сімя
 державних сил, що впало з рук Данила,
 дало йому в Європі знане імя,
 в Литві зросло врагам всім на загладу,
 поки вони на поміч взявши зраду,
 не вивели Русь проти Руси в поле?
 Живуть хіба на цих руїнах внуки
 козацтва, що мов бистрії соколи,
 в бій линуло і йшло на смерть, на муки,
 на перемоги? Чи ж життя всю силу
 воно сховало тут, в оцю могилу?
 А Сагайдачний, Вишенський, Могила,
 Богдан, Палій — на теж хіба плекали
 в душі і в серці ідеали сили
 твоєї, краю, щоб, немов об скали
 розбиті хвилі обернулись в піну?
 Скажи! Мовчиш?... Озвися, Україно!

Україна, не змінюючи своєї пози, неначе прокидається зі сну й дивиться на Славу.

Україна

Життя взяли вже — сон женуть від мене.
 Чи мали б це мене будити днесь
 знов на тяжкі страждання, на нужденне
 завмирання невпинне?... Вічно ж, весь
 той час, який до Божого ще суду
 лишається, каратись сконом буду?

Знову звертається в сторону могил і згарищ. Слава оглядається, завважує Україну й наближається до неї.

Слава

Ти тут!... Це ж я, твоя найкраща мрія!
Вона сама тепер до тебе йде!

Україна прокидається

Україна

Що чую?... Мрія — чую — чи надія?

Слава

Надія — мрія! Хто ж їх розбере?
в майбутнє духом ливеш — це надія;
в минуле тугу шлеш — пробудиш мрію.
Я є одно і друге — звуся Слава.

Здивована Україна піднімає очі вгору —

Україна

Чого ж ти хочеш в мене? В гості йдеш?
Мід мій гіркий, погана в мене страва,
нічим приймати! Йди — ачей найдеш
в сусідів краще! Йди, там за тобою
тепер сини мої глядять! В спокою
лиши мене!...

Слава

Сини?... Твої?... В сусідів?

Україна

Ті, що в той час, коли ти геть пішла,
відцурались мене, не мавши видів
майбутнього. Неначе мати їх взяла
в обійми зрада.

Слава

Ні!... не розумію!

Україна

Ледви тобі я розказати вспію
це так докладно, як оці руїни,
ці згарища розкажуть все тобі.
Дивись на них! Чи бачиш там? Ці тіни?
Це сіра ця товпа, що і в журбі
і в злиднях все мені однако вірна,
хоч падає сама, катам своїм покірна.
А ці кати? Ти думала б чужинці?
Є і вони, — та гірші їх свої ж,
свої рідніські діточки, родимці
мої колишні прикладають ніж
тепер до серця матери своєї.
Ох, Славо, вид твій, наче вітка феї,
в країні чарів виплекана, будить
все, що для мене вмерло вже давно,
що нині всякий ворог лиш осудить.
А тепле слово уст твоїх — воно
мене морозить! Ставиш перед очі
ти світлий образ — я лиш в п'їтмі ночі
руїни образ бачу. Їх різниця
в мойому серці родить жалю біль,
серпанком суму накриває лица.
Так меркне краска квіту наших піль
в погідний день, під ясним сонця жаром.

Слава

Що сталося? Піймити хочу — даром!

Україна

Піймити хочеш, звідки ця руїна
взялася тут? — Говорять про татар:
народ найдикший! — Справді Україна
від них чимало вже приймила кар.
Сто раз страшніший, дикший цеї дичі

всяк, що у бій в імя культури кличе!
Дикар все нищить, скрізь пожари ширить,
в ясир людей жене його нагай,
ціліський край, який ногами змірить,
дикар зруйнує — та на тому й край!
Понищивши доми, храми, всі мури
він ще не знищив людської культури!
Бо захистом її не є те діло
рук людських, що його палять вогнем;
бо захистом її — наш дух, що сміло
творитиме, як довго ми живем!
Щоб вдертись в духа край, в край ідеалів
в татар немає сили, ні в вандалів!
Лиш той, хто сам в країні духа творить,
лиш той і нищити зуміє там;
хто діло духа сам собі сотворить,
найкраще знищити зуміє сам.
Де татарва не вспіла одоліти
й не одолілаб нас була по-вік,
там інший ворог наші власні діти
запряг до діла знищення... Не рік
воно триває! Найкращого квіту
позбулась я. Отрутою налито
серця, з яких найбільше все любови
я пила... Роду вже нема тепер,
що нерозривно спільнотою крові
у цілість був би звязаний. Він вмер!
Для мене вмер він, щоб для інших жити,
для тих, що в гріб хотять мене зложити;
щоб з ними разом люблинську могилу
копати поспішно, щоб з ними враз,
руйнуючи мою останню силу —
народ мій простий, темний — парастас
заздальгідь вже правити по славі
в злочаснім городі Переяславі.

Україна знову відвертається на хвилину й глядить на могили й згарища. Слава неначе призадумується. Незамітно, в глибині сцени являється старий дід з довгим, сивим волоссям, в одязі давнього українського жерця, з лірою в лівій руці. Він дивиться на Славу й Україну, здивований зупиняється на місці, жде, неначе розмірковуючи, що сталося.

ДРУГА ПОЯВА

Україна, Слава і Боян

Слава

Досить! Досить! Все, все вже зрозуміла!
Та скоро деякі твої сини
тобі на згубу ворогові сили
свої дали — чом вірні, чом вони,
до цього дня оставшись при тобі,
тебе в опіку не візьмуть раз, пробі!

Україна

Чи ж сила їх? Чи ж сила тих, що нині
моєю лиш любовію живуть,
забуті всіми, мов серед пустині
блукаються, самі підмоги ждуть?

Боян

Підмоги ждуть!... Підмоги і пророка!
А тут так глухо! Скрізь пільма глибока!
Де ж я знайду пророка днесь в цім краю?
Пропадьже ліро!... Не тобі одчаю
пісні дзвонити! Хай царить тиша!!!

Кидає ліру на землю і сідає під могилою

Слава

Підмоги ждуть!... А де ж народа твого
дух опікунчий, гоній твій, небого?

Невже ж по сонця заході, на небі
твоїм не світить місяць? Чи ж тоді,
коли я відсіль геть пішла, в потребі
тебе твій ґеній позабув, в біді?
Де ґеній твій?

ґеній, як ангел являється на сцені. Слава й Україна мов
зжахнулися перед несподіваною появою. Та Україна за-
раз-же злегка простягає до ґенія руки, неначе хоче його
обіймати або благати

ТРЕТЯ ПОЯВА

Україна, Слава, Боян і ґеній

ґеній

Мене вам треба? Лину
з могил до вас... В опіці цю руїну
держу я все... І де найбільше жниво
збирає смерть — на диких берегах
загибелі; де ссе пільма поживу
із людських душ; скрізь, де розпука шлях
промощує собі, там я вітаю!
Все бережу тебе, нещасний краю,
сердешна Україно! В час крамоли,
племінних міжусобиць та вражди,
натхнув тебе я так, що ти поволі,
по власній волі прорекла: ходи
княжити славен Рурику над нами!
І він прийшов. Варяжськими руками
я спас тоді тебе від згуби. Згодом,
коли українські душі здавив страх,
коли внук Темуджіна над народом
простер луну пожеж, що смерти жах
по всій землі несла, надію вбила,
я знов спасав тебе — післав Данила.

Не туча йшла грізна на пишні бори
 твої, не буря з них верхи зняла,
 з корінням рвала їх — на тебе гори
 ворожих хвиль ударили... Скала
 була б позсипалась! Ти, Україно,
 з народом закріпощеним єдино
 з моїх рук поміч в крайній час дістала:
 повстав Богдан — народня сила встала!
 оця сама, що нині сном сповита
 в твоїм народі спить. Ще, видно, час
 їй встати і сказати: я не вбита!
 Тирани геть! Досить мені вже вас!
 Настав той час, я збуджу силу сонну!
 А покищо, хай пісню невгомону
 співають їй твої співці-поети,
 щоб не за кріпко спала, щоб життя
 плекала сімя вічне!...

Боян, що досі сидить під могилою і важку думає думу,
 швидко підіймається зі землі й виступає наперед.

Б о я н

А найдете
 мені такого днесь, що до пуття
 і животворним заспівав би словом,
 будив народ і був йому покровом?
 Найдіть, вкажіть мені його! Я нині
 надхну його, так як надхнув колись
 Митусу проти княжої гордині,
 співця походу Ігоря, що скрізь
 будив відвагу Ігоревих воїв,
 будив завзяття Ігоревих боїв
 з половцями. Найдіть, вкажіть цю душу,
 що духа дня піймала би! Я вмить
 одним ударом в струни збуджу, рушу
 в ній думу, що у пісні загремить

як в хмарі грім, як думи ті греміли,
що їх колись про Жовті Води піли
і про Пилавці кобзарі. З хмар грому
в спокійний час не буде, без вітрів.
На нашім небі хмар досить! — Нікому
лиш рушить їх. Де ж він, той вихор-спів,
з яких грудей він вирветься орканом,
рабові скаже: рабе, ти тут паном!

Геній

Сумнів, зневіра — це познаки смерті!
Не згине той, в кого багато втрат,
а той, хто по надії слід затерти
зневірі дав, розпуці серце рад
відчинює.

Україна

Хіба ж тут ще замало
причин розпуки, де й співця не стало,
де й тих не стало, що співця піймати
могли б?...

Боян

Озватись дружньо на пісні!

Геній

Все мало б вас вже зрадити, лишити?

Україна

Багато, так, однак не всі ще, ні!

Боян

Лиш чернь осталась! Де для неї слово
поетове!

Геній

Сумнів, зневіра знову!

Чи той герой, хто зачинав лиш бої,
чи цей, хто їх кінчив... Ще чернь оця —
ще з неї вийдуть лицарі герої,
що бій пічнуть і будуть до кінця
вести його! Ця чернь пророка гідна!
І я їй дам пророка дам!

Слава

Остання

година бє, найвищий час приходить!

Боян

Пішли ж його!

Україна

Чому ж він ще не йде?

Геній

Не йде? Хто зна, чи вже надходить!

Боян

Так де ж він, де він?

Україна

Де пророк цей, де?

Слава

Я зараз вийшла би йому на стрічу!

Геній

Він вже іде! Я сам його вже кличу!
І вже предтеча шлях до серць народніх

Йому зготовив, щоб ввійшов до всіх,
 щоб марно сил не тратив благородних,
 щоб словом духа запалити міг,
 так запалити духа в цім народі,
 щоб цей народ, давно сказавши: годі!
 В запалі вже не бачив перешкоди,
 йшов сміло до високих, світлих мет
 і подвигами дивував народи
 і журавлям тим, що в чужий край лет
 звернули, в себе показав виреї,
 щоб жаль їм стало вітчизни своєї,
 щоб навернулись!...

Слава й Боян

Ах! чи ж це можливо?

Україна

А хто ж предтеча цей, що нині вже
 незаметно готує чудо, диво?
 Хто ангел, що мене днесь береже?

Геній

Народа син, народа добрий знаток!
 В народі він відкрив цих сил завдаток,
 що він колись їх виявити зможе.
 В народі споневірянім відкрив
 він нині сімя животворне, гоже,
 з якого згодом не один порив
 і не одна життя здорова сила
 ще виросте, що дасть могутні крила
 поривам душ! Він все, чого не стало
 усім, що нині втратили запал,
 майбутности позбулись ідеалу,
 відкрив в народі — силу, що ні скал,
 ні хвиль ворожих силі не уляже,

відкрив любов, що все любити каже,
 все те, що рідне. Він в новім Енею
 відкрив любов, ту, що в чужі краї
 жене його, де міг би ще з сімєю
 спасати рідні скарби ці свої,
 яких не вспіли вороги закрасти,
 де міг би їм нові основи класти —
 життю, стремлінням, тугам свого духа,
 цій вірі, мові, пісні цій, що їх
 не знищила, як Трої, заверуха
 ворожих сил. Він цю любов теж успів
 відкрити в цих полтавцях, що відразу
 забудуть власну кривду чи уразу
 де лиш прийдеться їм для щастя других
 зробити жертву зі своїх бажань;
 відкрив любов цю в простих, недолугих
 селян, що їх все панство зве лиш: дрянні!
 І мрія, що колись цей час настане,
 коли усі науку з цієї дрянні
 візьмуть собі, дала йому всю силу
 живого слова. І від неї днесь
 здригнуться трупи, вийдуть на могилу
 і здивуються, бо побачать весь
 свій сором, ганьбу власної зневіри!
 І ти, Бояне, вже не кинеш ліри,
 побачиш ти, кому співати — черні!
 І ти ще, Україно, відживеш,
 бо Слава всіх синів до тебе зверне!

Україна

Де ж чуда цього творець?

Боян

І невже ж
 його хто чути, розуміти стане?

Геній

Ось він! І он хто слухає!

Краєвид зміняється. Замість могил і згарищ та руїн являється картина гарної наддунайської околиці. На дунайському березі, біля човнів, громадка людей різного полу й віку в українських народніх одягах — хто з веслом в руці, хто з неводом — окружила мужчину, середнього росту в одягу російського інтелігента з початку ХІХ. в. Інші, сидять осторонь на землі, при казані з рибою, що стоїть на вогні, звернулися обличчям до нього й здивовано дивляться. На їхніх обличчях малюється здивування, радість, захоплення. Другі мов моляться до нього, благають. Він поважний, дивиться на них ласкаво приязно. Це автор „Енеїди“, „Наталки Полтавки“ й „Москаля-чарівника“, полтавець Іван Петрович Котляревський серед потомків вільного українського козацтва, яке по зруйнуванню Січи, московською царицею Катериною ІІ-ою, переселилося в наддунайську країну, бо воліло жити під владою турецького султана, як дома під кормигою Москви, в неволі. Гостячи над Дунаєм, Іван Петрович Котляревський завів розмову з рибалками, нащадками давнього козацтва, про козацькі, славні часи. А коли почув, серед розмови, уступи патріотичного змісту з власної „Енеїди“, дався їм пізнати, чим викликав таку радість і таке захоплення, що вони в своєму запалі стали його благати, щоби він залишився з ними та став їх гетьманом.

ЧЕТВЕРТА ПОЯВА

Україна, Слава, Боян І живий образ

Україна

Іване!

Тебе народ мій гетьманом днесь робить!

Слава

Про мене він їм річ тепер веде!

Боян

Моїй він лірі слухачів способить!

Україна

Ах, Боже, Боже! Що за чудо! Слово
його народ мій будить весь наново!
Він згадує: як то колись бувало
у нас... у нас... в Гетьманщині колись;
як то козацьке військо виступало
в поход, не знало: стій, не шевелись!
І ти це, ти це будиш думу тужну,
ти мій Іване?

Краєвид знову змінюється. На українських землях вже не видно ні згарищ ні руїн, тільки гарні села, розкішні, під сонішним і погідним небом. Все дише силою життя.

ПЯТА ПОЯВА

Україна, Слава, Боян і Геній

Геній

Збудить ще й оружну
він думу днесь! І збройну збудить силу!
Не ту, що туга днесь живе по ній!
Не ту, що трупи лиш кладе в могилу!
Це буде сила всіх змагань і мрій,
що не поляже в ніякому бою!
Вкраїно, в них найдеш ти кращу зброю
як та, що вже іржа її поїла.
Найдеш в них зброю кріпшу всіх мечів,
страшнішу всіх рушниць, пушок, бо сила
її гартована в огні умів,
в огні сердець, в цім духа жарі,

яким займеться все, щоби в пожарі
лихе все попелом взялось, пропало!
Це буде сильна сила ідеалу,
що з туг по силі давніх днів походить,
що на могилі сили давніх днів
майбутности могутню силу вродить —
майбутности надію! І сумнів
її не вбє! Вона на трупах стане
і наче громом живстворним гряне
пророцтвом дня воскресного!

С л а в а

Я з нею!

Б о я н

Я, раб її, від нині служу їй!
Як раб їй служу лірою своєю.

Г е н і й

Чи чуєш, Україно?

Україна все ще дивлячися в цю сторону, де явився їй
образ Івана П. Котляревського, не звертає уваги на питання
Генія.

У к р а ї н а

Сину мій!...
Іване мій! Я йду до тебе! Лину!

Г е н і й

Щаслива ж путь! В щасливу ю годину!

III

З ЧАСУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

НАРОДНІЙ ЗДВИГ У ЛЬВОВІ

Львов'янам ратуш північ продзвонив.
 Чи він то визвав із замійських нив
 Той дивний шум, що лиш тоді встає,
 Коли вітрів чотири в море бє,
 Або коли із тисячок грудей
 Несеться в полі гомін молодий,
 Стрясаючи і гори і ліси —
 Як повен сил, так повен і краси?

Ледви той шум ізза далеких меж
 Доплив у перших хвилях до тих веж,
 Що гордо вгору чола піднесли,
 Вже перші хвилі ними потрясли.
 А трус ребер їх, хоч і легкий він,
 Як блискавка впадає в сонний дзвін.
 Залізне серце чує в собі дрож,
 І стогне спіж, і стогне...

Та чого ж

Так перше всіх озвався лиш один
 Старий, глухий вже трохи Бернардин,
 Чого він так поквапивсь? Чи тому,
 Що вік кінчити квапиться йому
 І він видзвонює години все
 Скоріш іще, ніж ратуш їх несе?
 То відки в нього той тривожний звук?

По тінях ночі сплив він, як павук,
 До рук Святого, що у тишині
 Простерлися до неба камяні.
 На тих руках, здавалося, завмер.
 Бо як над містом їх Святий простер
 Колись іще перед сотками літ,
 Так і були заковані в граніт.

Та знов тривожні звуки ронить спіж.
 Святий немов стривожився й собі ж,
 І разом руки в нього кам'яні
 Порушило... І він, як в тії дні,
 Коли Богдан провадив свій народ,
 Дається чути із своїх висот:
 „Знайомий шум... знайомі голоси...
 Страшні вони! Та вже не ті часи,
 Коли спинялось дощ козачих стріл.
 Це йдуть творці нових чудесних діл!
 Що не здобули їх діди й батьки,
 То покориться силі їх руки.
 І ця земля, яку зрошав їх піт,
 Вже не комусь, а їм віддасть свій квіт,
 Бо думка й воля в них усіх одна,
 А то найкращі щастя сімена:
 Де їх посій, там і приймуться в мить.
 Вже синьо-жовтий прапор шелестить.
 Адаме! бачиш, як ідуть вони?
 Коли ти сильний, то їх припини!
 Адаме!”

Сильний голос вчув Адам,
 Що вже з високої колюмни й сам
 Довкола міста бачив дивний рух,
 І бачив, як якийсь Великий Дух
 Над хвилями народа плив і ріс,
 І ясний прапор вище й вище ніс,
 Аж доторкнувся ним небесних зір.
 А в тую ж мить з усіх долин і гір
 Озвалося: хвала! хвала! хвала!
 І вже хвалою ніч ціла гула
 До світу дня. І аж тоді Адам
 Пізнав, хто прапор свій несе аж там
 Ген, ген під небом. Вже і свій поклін

Українському Генієві він
Віддати мав. Так зараз же згадав,
Що може й сам робити він не прав,
Як каже серце у людей живих.
Його уже й під варту хтось віддав...

· · · · ·
То йшов український, народній здвиг!

ОДИН З ПЕРШИХ

Пшениця зріла, жито зріло,
Коли в село письмо наспіло:

Писяннячко цісарське, дрібне,
що в полі військо є потрібне.

Недогострений серп покинув,
соколом в Сербію полинув.

А тільки перші вчув шрапнелі,
Покинув думи невеселі.

Перехрестився: раз вмирати!
І далі бігом на гармати...

— — — — —
Й сьогодні десь йому там сниться,
що дома зжата вже пшениця,

жито не сиплеться з колосся,
діти в людей хлібця не просять...

ОСТАННІЙ ЛИСТ

Кохана! завтра я в огні,
можливе, що й поляжу.
Дасть Бог тобі ясніші дні,
я рук твоїх не вяжу.

Заплач, мій перстінь з пальця скинь
сховай його на згадку.
всіх наших спільних мрій, терпінь
і могого упадку.

Коли ж інакший намір твій,
до Гошева йди в болю;
вручи Пречистій перстінь мій,
вручи Їй власну долю.

Вона дасть послух молитвам
в тяжку твою годину;
дасть смерть тобі й обоїм нам —
у небі Україну.

НА ВАРТІ

Погідна ніч,
година мрій — — —
Ах! той настрої —
то не жовнярська річ!

Як верну я
домів відсіль — — —
Цить!... Кілька хвиль —
і варта не твоя...

Коб лиш мені
синок здоров — — —
Знов мрії, знов!
Чи йде там хто, чи ні?!

Щоб стріл вже впав,
зачався бій!
А то від мрій
на варті я пропав...

ПІСЛЯ БОЮ

Кривавий танець прошумів,
Як вихор з полонини.
В нім кожний справивсь, як умів,
на славу України.

За ніч на Січових Стрільцях
поприсихають рани;
москаль, що в горах на ніч ляг,
він певно вже не встане.

На поле бою ніч із гір
вже зсунулась як злодій.
Від ватри ясність бє в простір,
при ній мовчати годі.

Нехай під боком Смерть сидить,
закутавшись в тіни;
із гір на гори гимн летить —
надія України.

І мов завзяття налилось
у груди всім без міри,
бо й випрямилися якомсь
негайно й офіцери.

За руки разом всі взялись
при звуках того гимну.
А бригадир аж похиливсь
і втер сльозу нестримну.

ПАМ'ЯТІ В. ГРЕБЕНЯКА

В передсмертних візіях йому
Піднялась рука ще раз угору:
„Дайте нам звалити цю тюрму!
Більше, більше вільного простору!”

На той крик шелеснув з боку шовк,
Доглядачка підійшла до нього.
„Що? це прапор?...” Кинувся і вмовк.
Чує відкись: трублять на тривогу...

Бачить десь там Січових Стрільців
З ворогами в рукопашнім бою.
Чує брязк мечів з усіх кінців.
І меча шукає сам рукою...

Знать, рука не даром простяглась.
По лиці, що мало краску міді,
Покотилась усмішка якась,
Ніби впав на нього блиск побіди.

„Усміхнувся, бо пійшов домів...”
Лікар заспокоював дівчину.
І ніхто з чужих не зрозумів,
Що то смерть була — за Україну!

РОЗМОВА З ПТАХАМИ

I.

Гей, діти сонця! час вам вже
летіти на полудне.
А хто ж вам гнізд постереже,
коли село безлюдне?

„Постереже їх сирота,
що качаніє в хаті;
постереже собака та,
що скрилася в загаті.”

Коли ж вони в світі пйдуть?
„Зівем гніздо деінде.
Ми знаєм у Вольфсберґи путь,
ми знаєм путь у Гмінди...”

II.

Час, діти сонця, час вам вже
до лету зняти крила!
Нехай вам гнізда збереже
свята Господня сила!

Щоб ви не знали, як болить
теряти Україну!
Щоб ви не знали, що значить
проситися в чужину!

Щоб не прийшлося ніколи вам
вернути зза Бескида
на згарище й зустрітись там
із завистю сусіда!

III.

Летить крилата братія
і вже нема їй стриму.
За сонцем, сонцем рад би й я
полинати на зиму.

Відкрию ж їм тоску свою:
Гей птахи! дідня рано
поздоровіть нам Адрію
й побідників Балкану!

З героями в весняний день
вертайтесь в край Поділля,
а вивчіться від них пісень
з балканського весілля!...

НАРОДНІЙ СВЯТЕЦЬ

Не всміхнеться рідний прапор
 До підсонішних країн,
 Не заграють сурми з поля,
 Ні з вежі воскресний дзвін.
 Не вкрасять шапки стрілецькі
 Моря молодих голів, —
 Надломилась юна сила,
 Даром пролилася кров...

Але як могутнє море
 Громом зрушене на мить
 Лиш чоло незначно зморщить,
 А в нутрі своїм скипить;
 Як в дуброві після бурі
 Дуби шепіт заведуть,
 Так довкола шепіт чути:
 Вітчино! спокійна будь!

На німі сади безлисті
 Зимній промінь сонця ляг;
 Відділ гордих ґренадирів
 Став із крісами в руках.
 Десять ступнів перед ними
 Кляк священик на траві;
 Свіжий легіт ранка кружить
 По сріблестій голові.

Тиша... Часом тільки з боку
 Гнівом спалахне лице...
 Тиша... Часом лиш, як іскра,
 Вирветься якесь слівце...
 А хоч руки безоружні
 Піднімуться тут і там,
 То хіба щоб лиш не дати
 Вільної ходи сльозам.

А священик — він до друзів
 Руку приязно простер:
 „Діти! ви за тим не плачете,
 Хто за рідну землю вмер!
 Лицарі не вдіють більше,
 Ніж ви вдіяти могли.
 Цить! Прийде ваш день спасення,
 Ви й не стямитесь, коли.

Раптом кріси сторохтіли.
 В царстві звуків звук такий —
 То хіба вже звук останній.
 Ще момент... готов! — Ні! Стій!
 Чути з далека і з близька
 Тисяч рідних голосів.
 Котиться з гори лявіна
 Здовж стривожених лісів.

Усміхнувся рідний прапор
 До підсонішних країн;
 Грають сурми, з поля грають,
 Бє з вежі воскресний дзвін.
 Під стрілецькими шапками
 Море молодих голов...
 Обновила юна сила
 І заграла юна кров.

На руках піднятий в гору,
 З шумом радощів і втіх,
 Як святець вертає старець
 До престола, до своїх.
 Витаний дає привіти
 І великим і малим.
 Лине пісня під блакити:
 „Тебе, Господи, хвалим!“

Та з останнім звуком пісні,
Що розплився по храму,
Старець на престіл схилюся.
Що це сталося йому?..
Мовчки взявшись за руки,
Бють покійному поклін.
Привитавши день спасення
В Бозі впокоївся він...

ПЕРЕМИШЛЕВІ

Нехай на тебе цар Микола
всю дич Сибіру вишле,
ти гордо глянеш з гір довкола,
престольний Перемишле!

Не берегли тебе гармати,
ні форти понад Сяном,
коли прийшлося розправу мати
із половецьким ханом.

Щитами ти себе заставив,
грудьми завзятих воїв,
а решту Богові оставив
і взяв побіду з боїв.

Прийшов і татарин з погромом,
мов грім зпід неба грянув,
та не напився й він шоломом
води з святого Сяну.

З діл слави нашим поколінням
остались тільки тіни;
та, видко, Бог судив тим тіням
спастися святі руїни.

Єсть, видко, край народнім карам
у Божім Провидінню:
не давсь ти, городе, татарам,
не дашся їх насінню!

ТРИ ТИЖНІ...

Три тижні! хто з нас роздягавсь,
як рев гармати розлягавсь
три тижні!

За валом вал, за лісом ліс
і плив і ріс, і плив і ріс
три тижні!

Котивсь Урал, котивсь Кавказ,
котились товпи всяких рас
три тижні!

А в нас вже не було й підмог,
удержував нас тільки Бог
три тижні!

Від світу дня до пізна в ніч
тягар борби не спав нам з пліч
три тижні!

За кожний шмат землі, за цаль
о груди щербилася сталь
три тижні!

І вже не йшло тоді про Львів,
бо кров лилась за кожний рів
три тижні!

Хто ціло вийшов, той щось варт,
від Бога брав він добрий гарт
три тижні!

Три тижні гарту — Божий дар!
його не знищить чорт ні цар!
в три тижні!

ЧЕРЕЗ КАРПАТИ

Над нами блискавки гармат,
за нами рокіт грому,
ми вихром линули з Карпат,
бо линули до дому.

Ніколи ще гірський потік
так не вдаряв об скелі;
хто перед нами вчас не втік,
мав хвилі невеселі.

На жаль він вже не розповідь
своїх пригод родині.
Валяться буде біла кість
по нім на полонині.

Ніяк було ставати нам,
тож не було в театрі!
Загрів з нас кожний руки там,
ще ліпше ніж при ватрі!

Оглянутись не мав коли,
чи йде йому підмога.
В одно кричав лиш: бий! пали!
І мав підмогу в Бога.

А хто на хвильку там приляг,
не встане вже ніколи.
Робивсь що раз вільніший шлях
для нас із гір на доли.

Ми вихром линули з Карпат,
бо линули до дому.
За нами блискавки гармат,
над нами рокіт грому!

ДУМКА НА ЧАТІ

Чого ти, серденько, тремтиш?
Куди ти, думонько, летиш?

Від рідних лук, від рідних піль
нас ділить більше ніж сто миль.

Не долетить з німих руїн
до нас сюди вечірній дзвін.

А промінь сонця, що там згас,
згас і для нас, згас і для нас.

За нами тишина і тінь;
для них шкода зусиль, терпінь.

Туди, де ясно, щасно все,
лиш слава нас перенесе.

Її для рідних піль і лук
ми видремо з ворожих рук.

Нехай же ворог наш тремтить!
Тут, думко, стань! Ти ж, серце, цить!

МАХАВ КОСАР КОСОЮ

Махав косар косою,
аж сніг покрит луги.
В зимі він огородник,
заквітчує сніги.

Кощавий огородник
завзявся не на сміх:
де посадить він квітку,
почервоніє сніг.

Цвітуть квітки криваві
довкола по снігах,
по долах і роздолах,
на горах і верхах.

Квіток таких кривавих
не бачив ще народ.
Не простий огородник,
не зпроста й огород.

ПИЛЬНУЄМ ЧАТ

Пильнуєм чат...
А дома десь сімя ціла
Засіла довкруги стола
Різдвяних свят.

Пильнуєм чат...
А дома над цілим селом
В цю хвилю носиться кругом
Луна коляд.

Пильнуєм чат...
А дома радість, гомін, рух,
Всі сходяться — друг чи не друг,
Брат чи не брат.

Пильнуєм чат...
Останнє ж це Різдво, чи ні,
Для нас у полі в чужині,
Без хвиль відрад?

Пильнуєм чат...
День-ніч, чи літо, чи зима,
Спокою, сну для нас нема,
Лиш рев армат.

Пильнуєм чат...
Пильнуєм... Боже, глянь на нас!
Постережи в різдвяний час
Нам рідних хат!

Ти, Боже, Свят!
Війну з Твоїх рук має світ,
З Твоїх рук также жде побід —
Ми лиш пильнуєм чат!

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА...

Нова радість стала,
Яка не бувала:
Над полями України
Звізда засіяла.

Звізда засіяла,
Воля завітала,
Над полями України
Пташкою літала.

Вийшли в поле стрільці,
Самі добровільці:
Чи не вдасться уловити
Пташку — срібні крильці?

Вийшли з гір з неділі,
Стали на Поділлі:
Чи не вдасться взяти вабом
Пташку — пюрця білі?

В сам час, Божий Сину,
Йдеш до нас в гостину;
Дай же стрільцям пташку взяти
В добрую годину!

НЕ ПЛАЧ, РАХИЛЕ!

Не плач, Рахиле!
Вже не без ціли
Син твій у бою
Ляг головою.
Встала вже нині
На Україні
Слава кривава —
Визвольна справа.
Крушаться кайдани
Там, де воля стане,
В пісні оспівана,
Довго сподівана.
Брат признавсь до брата
Й побільшала хата,
Хата наша рідна —
Вітчина свобідна!

Не плач, Рахиле!
Смерть жне й неспіле
Людям на диво,
Як час на жниво.
Бо й трава мертва
Богові жертва,
Як ясні кріни —
В день України.
В празник України
Ворог тільки гине.
А хто за Неї ляг,
Квітом в Її полях
Процвіте розкішно,
Всім очам утішно
В радості весільній —
В Україні вільній!

ЧИ ТИ ПРОПАВІ...

Чи ти пропав?... Ти, кажуть, вибравсь в ліс...
Під лісом ще білівся ряд беріз;
Під лісом ще на твого коня
Впав кровію останній промінь дня.

З малим гуртком — було вас там сімох —
Ти зважився на все, що дав би Бог.
Ти вибравсь в ліс... Про мужній твій порив
Цілий скадрон в той вечір говорив.

Ти вибравсь в ліс і не вернув назад,
Хоч десять раз вертав з огню гармат.
Чи впав ти там з ворожої руки?
Чи з дебр виймає крук твої кістки?

Де й як ти згинув, здогади пусті!
Не скаже того напис на хресті.
Тепер ти — череп десь серед кущів,
Для ящірки десь захист від дощів.

Ати-ж був друг мій! Квіт життя ти був!
Яких стремлінь ти з себе не добув!
Який розгін брав лет високий твій
В надзоряну, святу країну мрій!

Тепер ти — ґрунт, що плуг колись узрить,
Зерно, що ліс колись упокорить,
Хліб, що колись відживить нашу кров,
Гарт наших душ, як мир настане знов...

НОВИЙ РОЧЕ!

Новий Роче, жвавий хлопче!
Чи ти знаєш, по чім топче
білий коник твій?
Ти гадаєш, що по квіті,
що до сонця пнявся в літі,
як повій?

Помилився, хоч не дуже!
Мало досвіду ще, друже;
вибирай жеж путь!
І на нашім оболоні
стримати коня в розгоні
не забудь!

Скрізь, де станеш, там наш посів
із незбираних покосів —
наша кість і кров...
Ідь-же, друже, крок за кроком,
глянь на посів добрим оком,
щоб зійшов.

Відверни від нього злидні,
а в весняні дні погідні
ти його огрій.
Спусти й літо зпід блакиту,
не пострушувавши квіту —
з наших мрій!

НА УКРАЇНІ

Веться, несеться
В облаки сині
Дим із пожарищ
На Україні.

З трупа зліз ворон,
Кряче на тині.
Смерклося, холод
На Україні.

Дзвін не озвався
Вчора, ні нині;
Важко молитись
На Україні.

Кладка на річці —
З ліжка і скрині...
Що то за розум
На Україні?

Заткані вікна
В хлопській хатині;
В клунях порожно
На Україні.

Де ж бо те жниво
Хліб сиротині?...
Може ще вродить
На Україні.

Вся ще надія
В тому насінні
Що його повно
На Україні.

Повно по горах
І по долині
Посіву костей
На Україні.

Повно в Карпатах
І на Волині —
Щось то ще вродить
На Україні!

ДЕ ЮРКІВ БОГІ

Юрко — йому ледви пять літ —
Збудився рано скоро світ.

Вже до молитви ручки склав,
щоб татка Бог з війни прислав.

І „Отченаш” почав, як міг:
„Іже єси на небесіх...”

І раптом ніби схаменувсь,
до мами в клопоті звернувсь:

„На небесіх, мамусю?... ні!
Бог з татком на війні...”

IV

В СУЗДАЛЬСЬКІЙ ТЮРМІ

1.

В монастирську тюрму
Сон до в'язня приходить;
Перед очі йому
Ясний образ наводить.

Ніби десь то ще день
Яснорйних пісень,
Той день здвигу-похода,
Той день міри для сил,
Той день проби для крил,
День цілого народа.
Ніби десь то вже й час,
Як почулось нараз
Ізнад Збруча, знад Сяну:
„В кого руки міцні,
Йди спасати в огні
Україну кохану!“
І він бачить, як в миг
Від Стрільців Січових
Зароїлось довкола;
Як на лиця їм ляг
Жар, що тлівся в очах,
І споважнював чола.
І він чує, як щось
В його серці знайшлось
Невимовно велике...
Щось, що певно в свій час

Почували нераз
Його предки-владики...
Щось, чого він шукав...
І на чорний рукав
Сльоза золотом кане,
Сльоза — щастя, яке
На геройство тяжке
Є лиш вибраним дане.
При престолі в храму
Дає смілість йому
Передвічня ідея:
„Україна не вмре!
Це ж пророцтво старе
Ще святого Андрея.”
І сказав ворогам:
„Не тут місце є вам,
Не мій храм для потали!”
Задрижала гора
Святоюрська стара,
Вороги задрижали...

2.

В монастирську тюрму
Сон до в'язня приходить;
Перед очі йому
Ясний образ наводить.

Ніби десь то в ті дні,
Як він вже в чужині —
Не орлом в перелеті —
Опинився в Курян,
Що колись на поган
Були свідомі кметі.
Ніби в Курську вже він;

На заутренній дзвін
Встає, молиться Богу,
Щоб за весь його біль
Зняв грозу з рідних піль,
З України тривогу.
„Боже, — молить він — Ти
Свідоміший мети,
До якої прямую;
Та як воля Твоя,
Нехай вигнанцем я
Цілий вік мій горюю;
Нехай сам я всіх лих,
Переслідувань злих
Заживу у неволі;
Аби лиш мій народ
З рідних хат загород
Не був гнаний ніколи;
Аби лиш мій народ
Зажив сам вже свобод
Вічно крадених в нього;
Аби він був щаслив;
Аби в щасті процвів —
За весь біль життя мого.
А коли за мала
Моя жертва ціла
І жадаю не в міру,
Позволь, Боже, в ці дні
Тим, що йдуть по мені,
Доповнити офіру.
Позволь, Боже, нести
Й моїм браттям хрести
Замість рідного краю!...”
І мов будиться він
На заутренній дзвін,
І чує: „Позволяю!”

3.

В монастирську тюрму
Сон до в'язня приходиться:
Перед очі йому
Ясний образ наводить.

Рано в'язень встає;
Як було, так і є,
Навкруги так похмарно!
Але в нього в душі
Ліпше небо в тиші —
Так в ній ясно, так гарно!
Рано в'язень встає;
Як було, так і є,
Переміни не слідно.
Але в нього в очах,
В його тихих річах
Повінь радості видно.
Преподобний Павло
Монастирське житло
Оглядає що днини.
Аж не вірить очам:
„Чи ж це в'язень той сам?
Що причиною зміни?
Кличе з братії двох,
Поучає обох
В своїй келії грізно,
Як слідити за ним,
За тим в'язнем страшним,
Щоб не стало за пізно;
Щоб він вийти не міг
За келейний поріг
Серед ночі незначно;
Щоб хтось спав під дверми

Й пильнував, як тюрми,
Його келії бачно.
Так їм сказано двом.
І сторожать кругом
Вязня всі без упину.
Бо для них тайна річ,
Що його в кожну ніч
Сон веде в Україну...

В день св. Андрея Ап. 1916.

У

ВЕСЕЛІ ВІРШІ

ВОЄННА ПОЕЗІЯ

Війна не що-будь! Повстає
й поезія небуденна...
Зі всім, що пута їй кує,
воює, бо воєнна.

Хто їй найбільше коїв лих,
з тим в першій стрічі квіта;
найтяжчий з ворогів тяжких,
граматика — розбита.

Є кріпость славна на сто миль,
а вже й вона в облозі;
перед поезією стиль
замкнувся там в тривозі.

Облога — все тверда то кість,
багато творить злости;
поезія впадає в злість
і ломить римам кости.

Поезіз з вогню, з руїн
виходить тріумфально;
держиться ще лиш сенс один —
не штука, бо нейтрально....

ФІЛЬОЛЬОГІЯ Й ВІЙНА

Фільольогія й війна —
що між ними спільне?
Де в армат є ціль одна,
слово там безцільне.

Ледви вчора вивчивсь ти
„как” і „што” і... решту,
нині замість до мети
ближче до арешту.

Вчора ще „долой она!” —
„Гурон наша” нині — — —
Фільольогія й війна
схожі у відміні.

НА ВОЄННІМ ТЕРЕНІ

Осінний вітер свище,
заповідає зиму.
Не тільки у поета
до неї бракне... риму.

Нема то, як Сагара!
Там палива не треба,
там гріє босі діти
небесна ласка Феба.

Там карт на хліб не видко.
Та плакати не стану;
на львівську хлібну карту
я „фігу” й там дістану.

То ж гайда на Сагару!
Йду, а шандар вже кличе:
Тут є терен воєнний,
не рипайсь, чоловіче!

РЕКВІЗИЦІЇ

Реквірують всякий крам
з вовни і з металю;
сподні з ґузиками дам
зношені — без жалю.

З ґумою розстатись теж
не прийдеться гірко:
много, брате, не візьмеш,
лиш одну радірку.

Коб лиш коні Пан Біг спасі
справа вийшла б гірша,
як пропав би мій пегаз,
не дотягши вірша...

ЗЛЕ ВИМІНЯВ...

Від куль не втік. Дістав дві в бік,
дістав одну в плече.
Омлівши впав посеред трав,
а кров із ран тече.

До нього вмить сусід біжить
в тривозі і в журбі.
Схиляється, питається:
„Мій друже, що тобі?“

А він на те: „Ніщо, пуста!
просушать все вітри.
Лиш кулі жаль... Віддав москаль
за добру кепських три.

МОСКАЛІ І СЗ. МИКОЛА

Молилися москалики
святому Миколі:
„Наділи нас, святий Отче,
побідою в полі!

Поможи нам, святий Отче,
побідити Пруса,
а ми тобі озолотим
всю бороду й вуса!”

Чув, не чув святий Микола,
може і не слухав.
Дав чосу Прус москаликам,
попускали вуха.

На Святого нарікають.
Чують генерали.
„Чого лаєте Святого?” —
грізно закричали.

„Уже йому не допоможуть
ваші лайки й крики.
За таке його вже й вибив
наш Петро Великий!”

МОСКОВСЬКА ПРАВДА

Здибав наш брат раненого,
стало йому жаль:
взяти треба, як проситься,
будь він і москаль.

І висадив на рамена,
уніс його шмат,
аж тут урве москалеві
голову гранат.

А наш хочби здрігнувсь тобі;
як ніс, так несе.
Питаються товариші:
„По що тобі це?”

„Та жаль, — каже — раненого,
треба допомогти.”
Ті в реготи: „Треба було
й голову взяти!”

Подивиться: „Отож то вам,
і правда в москві!
Казав мені, що ранений,
а без голови...”

ОПОВІДАННЯ ПРО СВ. АНДРЕЯ

Святий Андрей зайшов був раз
у Корсів, чи на Смільно;
заскочила його зима,
в селі сидів бездільно.

Коли б то так не був сам піст,
коли б то так в мясниці,
він певно був би не скучав
при чарці, при музиці.

А то була Пилипівка,
де всяке схне як скипа.
Скучаючи, святий Андрей
вже злий був на Пилипа.

Тож, щоб сяк-так убити час,
брав шубу й рукавиці
і вечерами по селу
ходив на вечерниці.

А вечерниці на селі —
то так, як в нас касино:
пісні дівчат і хлопців жарт
вкорочують годину.

Хто де бував, де що видав,
розказують, як з книжки.
Святий Андрей — бувалець теж,
сходив світи всі пішки.

! він докинув неодно
поважне і веселе.
Раз камінь жорновий пусти,
так потім сам вже меле.

Як зразу видався святий
поважний, мов від свята,
так потім лип до нього всяк —
старі і молодята.

Не обійшлись без нього вже
ніякі вечерниці;
куди зайшов святий Андрей,
там сум втікав з світлиці.

Ставало глітно, як в коршмі,
Або в жидівській школі.
Старим він небо відкривав,
а молодим — їх долі...

Бо треба знати, що святий
розказував раз повість,
як в Києві він сватом став. —
Се ж всім дівчатам новість.

То так було: у Києві
був богатир ніврочку.
З богачкою він оженивсь;
одну лиш мали дочку.

Дочка, як сонце!... З місяцем
були би парували.
Аж тут сватів шле сирота.
А богачі, — як скали.

Довідався святий Андрей,
до них іде він прямо.
Однак за теє — ні чичирк,
бо сперлись би таксамо.

Медоточивим словом він
вперід їх уласкавив;
за марність світа говорив,
за вічну жизнь їм правив.

Коли ж богацькі душі вже
наставились до неба,
сказав святий: „Лиш молодих
еще звінчати треба!”

І стала мякнути, як віск,
у них душа завзята,
аж змякла. Став святий Андрей
у Києві за свата.

Коли ж про це довідались
на вечерницях люде,
всі сватом величали вже
святого все і всюди.

І не противився святий.
А хлопці і дівчата
то так його любили всі,
як рідного всім тата.

Бо й добрий був, хоч ні на мить
не мав від них спокою.
На просьби, допити кивав
старою головою.

Де лиш полагодити міг,
там лагодив їм справу.
А де не міг, давав бодай
відчїпного — забаву.

Балабухи, віск, зеркало,
шнур, крайка, рукавиці
були в роботі — весело
минали вечерниці.

Колиж вкінці минувся піст,
мясниці вже настали,
що друга хата бас гудів,
весілля скрізь справляли.

А всі ті весілля були
заслугою святого.
Води вже много з тих часів,
літ уплило вже много.

А й досі скрізь єще у нас
і хлопці і дівчата
що року вечерницями
честять святого свата.

VI

**ПЕРЕКЛАДИ
З ВОЄННИХ ПОЕЗІЙ**

Г. Фалєрслєбен

Вірність і любов без краю
я присяг тобі давно.
Все, чим став я, все, що маю,
все від тебе, вітчино!

Не лиш в слові, не лиш в пісні
серце вдячне є тобі;
я готов на діло дійсне
у потребі, у борбі.

Чи то в радості, чи в горю
скажу другам і врагам,
що дружбу з тобою творю
й за те щастя душу дам.

Вірність і любов без краю
я присяг тобі давно;
все, чим став я, все, що маю,
все від тебе, вітчино!

Отто Крузіус

Ряд за рядом, при мужу муж,
настрій пісень настроєм душ,
і такт один у всіх серцях,
і всім один послався шлях —
всім нам без розбору.

Який каптан, такий і стан,
Між слугами згубився пан;
однакові — платня і хліб,
однакові — постеля й гріб —
всім нам без розбору.

Вже колос наш для жнив підріс,
ось-ось в руках нам блисне кріс.
Товариші! урра! вперед!
Однаковий тепер нам лет —
всім нам без розбору.

Іде косар: дзень-дзень в сам час!
Чи передом, чи позад нас?
Не оглядайсь! Тут Божа власть.
Прийматимем, що Бог подасть —
всім нам без розбору.

Ряд за рядом, при мужу муж,
настрій пісень настроєм душ.
Аби лиш раз пійти в танець,
ми введем йому кінець —
разом без розбору.

Фріц Енгель

Ми дома живем, а в полі війна...
Ми так прагнем побід, як пива, вина.
Чи в день, чи в ночі — ми воєнний народ.
В нас хоробрий язик, йому треба пригод —
бо в полі війна.

Нам голову все захоронює дах;
в нас є масло до хліба, не без мяса в горшках;
в нас нігті, як сніг і лякери, як скло;
ми в газетах читаєм, як там тяжко було —
бо в полі війна.

Нам булку дадуть, щось вона за тверда —
в нас буриться жовч: ох, біда ж нам, біда!
В каварні фотель заскрипить — і нараз
нервова система загрожена в нас, —
бо в полі війна.

Сідаєм у поїзд — там більша глота;
ми в крик: де той лад? Проклятуща їзда!
Нема почти на час — наш сусід впав у лють:
чорт узяв би ті почти! світ кінчиться мабуть!
бо в полі війна.

А в полі війна. Під оружжям полки.
В стрілецьких ровах гвер приріс до руки.
А свисне гранат — бувай світку здоров!
Без протесту наш брат пролив свою кров —
бо в полі війна!

Е. Ріттерсгавз

Дивне щось в твоїх очах...
Час мені в дорогу!
Тут розходиться мій шлях
із твоїм, небого!

Рож у сніг ти не саджай, —
всі діждуться смерти!
З жалем кажу днесь: пращай!
Сам я мушу вмерти.

Герман Лінг

Вернувся я на села рідні,
все там було, як і давно:
те ж небо, ті ж пісні свобідні,
все те ж було — й не те воно.

Як перше, хвиля грала в річці,
серна, як перше, бігла в ліс,
теленкав дзвоник на дзвіничці
і шпиль гори у тінях ріс.

Лиш перед домом край гостинця,
де перше мати ждала нас,
побачив я лице чужинця:
пропав мій рай на вічний час!

Мов з хвиль десь голоси озвались:
чого шукаєш? геть іди!
Ті, що ти їх любив, забрались
і не вернутись їм сюди.

Детлеф фон Ліленкрон

СМЕРТЬ У ПОЛІ

Пшенишній лан і житній лан:
хвилюють оба, як дві ріки.
Два дні, дві ночі мре від ран
забутий жовнір без опіки.

І на устах і в жилах жар,
Чоло підняте в смертнім бою;
останній образ сонних мар
ще бачить жовнір над собою.

Бренить коса... бrenить в одно. —
В своїм селі він бачить жниво.
Бувай здорова вітчино! —
і раз іще зітхнув щасливо...

З М І С Т

I

	стор.
З давньої доби	
Боян	17
Св. Андрей на київських горах	18
Святослав	20
Слово Іларіона	23
Данило Мних	25
Свята легенда Сходу	26
Ярослав Осмомисл	29
Данило в Чехії	30
Антоній Печерський	31
Грунвальд	32
Свидригайло	34
Іван Підкова	36
Похід на Жовті Води	38
Отаман Сірко	40
Посів	48
У волинській тихій стороні	49

II

Наше Відродження	51
------------------	----

III

З часу Великої Війни	
Народній здвиг у Львові	71
Один з перших	74
Останній лист	75
На варті	76
Після бою	77
Памяті В. Гребеняка	78
Розмова з птахами	79
Народній святець	81
Перемишлеві	84

	стор.
Три тижні	85
Через Карпати	86
Думка на чаті	87
Махав косар косою	88
Пильнуєм чат	89
Нова радість стала	90
Не плач, Рахиле!	91
Чи ти пропав?	92
Новий Рочел	93
На Україні	94
Де Юрків Бог?	96

IV

В суздальській тюрмі	97
----------------------	----

V

Веселі вірші

Воєнна поезія	107
Фільольогія і війна	108
На воєннім терені	109
Реквізиції	110
Зле виміняв	111
Москалі і св. Микола	112
Московська правда	113
Оповідання про св. Андрея	114

VI

Переклади з воєнних поетів

Г. Фалерслебен	121
О. Крузіюс	122
Ф. Енгель	123
Е. Ріттерсгавз	124
Г. Лінг	125
Д. фон Лілієнкрон	126

Читайте! Передплачуйте! Ширіть!

**Одинокий на ЗУЗ
Ілюстрований дводенник**

НАШ ПРАПОР

що виходить у Львові вже 5-ий рік
у понеділок, середу й п'ятницю.

Передплатники «Нашого Прапора» одержують що другий день 8—10 сторін часопису, в яким мають: найновіші вісті зі світової політики, статті з українського життя в краю і закордоном, статті на політичні, господарські і культурні теми, оригінальні дописи заграничних і краввих кореспондентів, літературні, театральні і спортові вісті, цікаві фейлетони, відділ загадок, оригінальні ілюстрації з краю і з закордону.

Кількістю й якістю інформацій заступає «Наш Прапор» щоденну пресу, головню там, де нема щоденної пошти.

ТОЧНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ «НАШОГО ПРАПОРУ» одержують крім того ЩОМІСЯЦЯ КНИЖКИ В-ва «Українська Бібліотека», що в продажі коштують по 95 грошів. Кожна книжка має найменше 128 стор., друкована на білім, добрім папері, в мистецьких, многобарвних обгортках. Також по значно знижених цінах (50—60%) одержують передплатники видання «АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ».

ПЕРЕДПЛАТА в краю, ЧСР, Австрії й Угорщині: річно згори зл. 18, піврічно зл. 10, квартално зл. 5, місячно зл. 1.80, а в усіх інших краях: річно згори зл. 32, піврічно зл. 16, квартално зл. 18, або їх рівновартість. АДРЕСА: «НАШ ПРАПОР», ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 18 чех. конто 500277.

Увага! НОБІ передплатники, які вплачують піврічну передплату (зл. 10.—), мають право одержати попередні випуски «У. Б.» по 35 гр. за один випуск (замість по 55 грошів). Належність треба вислати враз із замовленням.

ЖАДАЙТЕ СКАЗОВИХ ЧИСЕЛ!

